

Steenhuis aan het Eelderdiep

Huis Ter Hansouwe

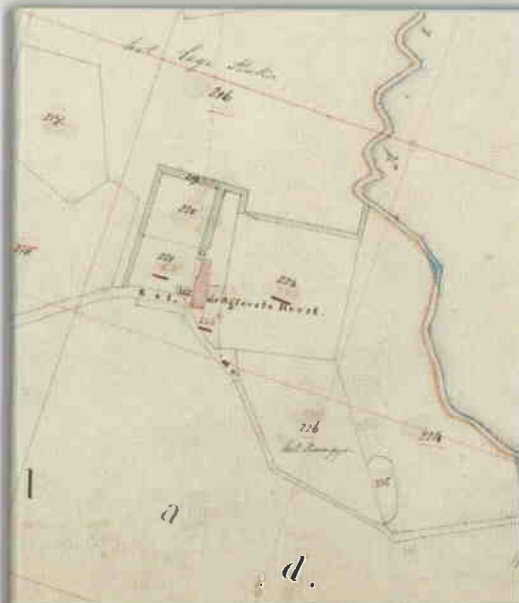
Bertus Boivin*

Eén dezer dagen verschijnt het boek *Huis Ter Hansouwe, Steenhuis aan het Eelderdiep*. Het is het tweede deel in de serie 'Cultuurschatten van Drenthe', een gezamenlijk project van Stichting Het Drentse Landschap en uitgever Koninklijke Van Gorcum. In 2010 werd Het Drentse Landschap eigenaar van het monumentale pand aan de oostkant van Peize. Ter Hansouwe heeft inmiddels een groot-scheepse restauratie achter de rug.

Misschien wel de meest opvallende ontdekking in het boek *Huis Ter Hansouwe* is het feit dat iedereen in de negentiende eeuw vergeten leek dat aan de weg van Peize naar Eelde aan de rand van het beekdal van het Eelderdiep een goeddeels bewaard gebleven middeleeuws steenhuis lag... De Peizer schoolmeester P.H. Oosterman komt de eer toe als

Ter Hansouwe lag er rond 1960 tamelijk troosteloos bij. Er waren zelfs serieuze plannen om de 'bouwwal' dan maar af te breken. Om het noodlot te keren werd Ter Hansouwe in 1965 op de monumentenlijst geplaatst. (Drents Archief, collectie Monumentenzorg)

Links: Huis ter Hansouwe 'op de Agterste Horst' op de kadastrale tekening in 1832. (Drents Archief)

herontdekker van Huis ter Hansouwe de geschiedenis in te mogen gaan. Hij schreef er in de *Nieuwe Drentsche Volksalmanak 1899* een lang artikel over. Bij zijn speurtocht in de archieven in Groningen en Assen vond Oosterman de bewijzen dat het vergeten middeleeuwse Huis Ter Hansouwe op het grondgebied van Peize moet hebben gelegen. Sterker nog, dat het Ter Hansouwe er nog steeds bleek te liggen... Oosterman lijkt zich oprecht te verbazen als hij schrijft: *'Ouden van dagen weten zich nog goed te herinneren, dat daar vroeger slechts één huis stond en wel de boerenplaats, thans bewoond door den Heer A. Brink. Hier moet dus het huis ter Hansouwe hebben gestaan. De geheele bouwde van woning met kelder en schuur van den Heer Brink toont genoegzaam haren hoogen ouderdom.'*

Steenhuis

Ter Hansouwe ligt op een zeer interessante plek aan de rand van de uitgestrekte venen in het grensgebied van Groningen en Drenthe. Rond het jaar 1000 zijn de eerste kolonisten de streek rond het huidige Roderwolde en de Eelder- en Peizermeden ingetrokken om zich er permanent te vestigen. Een aantal van die woonplekken zijn in de

vorm van 'veenterpen' bewaard gebleven.

Wanneer het eerste Huis Ter Hansouwe gebouwd is, is ondanks onder andere uitvoerige archiefstudie van Renée Nip tot nu toe nog niet precies bekend geworden. Wat wel zeker is, is dat we in een akte uit 1376 voor de eerste keer de familienaam Ter Hansouwe tegenkomen. Burggraaf Reinoud IV van Coevorden beleende in dat jaar ene Johan ter Hansouwe met de zogeheten tienden van Noord-Sleen. (Tienden waren oude kerkelijke belastingen.)

Waar deze Johan ter Hansouwe toen woonde, weten we niet. Wel weten we dat zijn zoon Herman in 1418 op het Huis ter Hansouwe woonde. De historici gaan er op dit moment van uit dat het oorspronkelijke steenhuis in de dertiende eeuw aan de oever van het Eelderdiep moet zijn gebouwd.

'Gewone' boerderij

Bouwhistorici Jan Battjes en Hans Ladrak keerden Huis Ter Hansouwe in 2010 binnenste buiten om de bouwgeschiedenis van het pand te reconstrueren. Ze kwamen tot de conclusie dat er van het oorspronkelijke steenhuis waarschijnlijk niets over is. Wel vonden ze enkele lagen bakstenen die waarschijnlijk ook voor dat eerste huis gebruikt zijn. Op basis van de 'leeftijd' van het hout in een deel van de kap moet Ter Hansouwe rond 1480 behoorlijk vertimmerd zijn. Veel middeleeuwse steenhuisen in de provincie Groningen zijn in de loop van de tijd uitgegroeid tot monumentale borgen. Bij Ter Hansouwe gebeurde dat niet. Eerder was het tegendeel

Foto: Hans Dekker

Theo Spek vertelt over het middeleeuwse steenhuis Ter Hansouwe

Op 17 april a.s. om 19.30 uur verzorgt hoogleraar landschapsgeschiedenis Theo Spek ter gelegenheid van het verschijnen van het boek 'Huis Ter Hansouwe, Steenhuis aan het Eelderdiep' een lezing over de boeiende geschiedenis van dit interessante middeleeuwse huis bij Peize.

In de lezing bespreekt Theo Spek de geschiedenis van het omringende landschap, de bouwgeschiedenis van het huis en de interessante verhalen over de vele generaties bewoners die het huis sinds de veertiende eeuw heeft gekend. Zijn lezing is gebaseerd op het onderzoek dat vijf wetenschappers in 2011 hebben verricht.

Kosten: € 7,50 (beschermers van Het Drentse Landschap en vrienden van het Drents Archief betalen € 5,00)
Locatie: Studio Drents Archief Assen
Aanmelden kan via aanmelden@drentslandschap.nl. Haast u want het aantal plaatsen is beperkt.

*Impressie van het
interieur en de nieuwe
verblijfsaccomodatie
Ter Hansouwe.*

Huis Ter Hansouwe kan er weer even tegen

In het najaar van 2012 kon Stichting Het Drentse Landschap een grootscheeps restauratietraject met succes afsluiten. De buitenkant van Ter Hansouwe is grondig aangepakt, de verzakte muren zijn gerepareerd, een groot deel van het rieten dak is vernieuwd en het woonhuis is gemoderniseerd. De dwarsschuur kreeg zijn oude ruimtelijkheid terug. Onder de hoge kap van de schuur kwam een opvallend appartement met drie slaapkamers voor erfgoedlogies.

Architect van de plannen was Gurbe van der Schaaf van Architecten Meppel. Aannemer Hofstra Hulstra Bouw uit Nieuw-Buinen klaarde de klus.

De aankoop en restauratie was mogelijk dankzij financiële bijdragen van gemeente Noordenveld, gemeente Tynaarlo, Europese Unie (POP-bijdrage ELFPO), provincie Drenthe/ILG, Regio Groningen-Assen, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, DLG/Herinrichting Peize en Nationale Postcode Loterij.

Foto: Sonja van der Meer

waar, want in enkele eeuwen tijd veranderde het adellijke woonhuis in een 'gewone' boerderij. Rond 1600 besloot de toenmalige eigenaar jonkvrouw Oede Lewe om er een echte agrarische onderneming van te maken. Ze liet een grote schuur tegen het huis aan bouwen en kocht heel veel landbouwgrond in de omgeving.

Lange tijd was Oede Lewe de laatste eigenaar die ook daadwerkelijk op het huis woonde. Ten Hansouwe verwisselde in de eeuwen daarop vele malen van eigenaar terwijl op het huis steeds pachters woonden. Hier dringt zich het beeld op van Ter Hansouwe als object van speculatiezucht.

In 1807 kwam de boerderij in handen van de pachters, op dat moment de familie Brink, die een aantal generaties lang op Ter Hansouwe zou blijven wonen en werken. Zij waren het die in 1837 de dwarsschuur tegen de oude boerderij aan bouwden.

Restauraties

Een opmerkelijk man onder de laatste eigenaren van Ter Hansouwe was mr. Gerrit Overdiep, rechter van beroep en in zijn vrije tijd een bevlogen historicus. Hij liet Ter Hansouwe in de jaren zeventig van de vorige eeuw restaureren. Overdiep leverde daarbij een titanengevecht met het toenmalige Bureau Monumentenzorg van de Provincie Drenthe. Hij weigerde namelijk om Ter Hansouwe terug te restaureren naar een oudere situatie. Volgens Overdiep moest je de ontwikkelingsgeschiedenis in het gebouw kunnen blijven zien. Tegenwoordig is dat een gangbare aanpak bij restauraties, maar destijds klonk zo iets ongeveer als vloeken in de kerk.

* Drs. L. Boivin is tekstschrijver en historicus. Hij publiceert ook regelmatig over Drentse onderwerpen. Voor dit kwartaalblad maakt hij al vele jaren samen met Eric van der Bilt wandel- en fietsroutes.

Begin april verschijnt in de serie Cultuurschatten het boek **Huis Ter Hansouwe**. In de bijgevoegde flyer vindt u meer informatie over deze prachtige uitgave.